

SKOLPORTENS NUMRERADE ARTIKELSERIE
FÖR UNDERVISNING, LÄRANDE OCH LEDARSKAP

TVÅ SKOLFORMER – EN VERKSAMHET

Ett inkluderande samarbete
mellan grundskola och grundsärskola
f-3 på Lejonströmsskolan i Skellefteå

FÖRFATTARE:

Marie Ellström Westerlund

Ida Wiik

SKOLPORTEN

LEDA & LÄRA

2/2020

SAMMANFATTNING

INTENTIONEN MED ARTIKELN är att beskriva samarbetet mellan grundskola och grundsärskola i årskurs f-3 på Lejonströmsskolan i Skellefteå. Vi vill genom artikeln sprida kunskap om pedagogers uppfattning om elevers vinster och utmaningar i samarbetet. Vi har använt oss av halvstrukturerad intervjumetod och våra informanter är fyra kollegor i f-3, en specialpedagog, en speciallärare samt två grundskollärare som under tre år varit en del av Lejonströmsskolans arbete med FoU-programmet Inkluderande lärmiljöer. I vårt resultat framkom att pedagoger menar att alla elever är vinnare i samarbetet. Man möter goda förebilder samtidigt som man själv får vara en god förebild. Elever har fått ökad förståelse för olikheter och att detta är positivt ur ett samhällsperspektiv. Man kunde inte se några utmaningar för elever så länge pedagoger har elevfokus och anpassar verksamheten utifrån individuella behov. Samtliga pedagoger lyfter fler närvarande pedagoger och ökad tillgång till varandras kompetenser som en framgångsfaktor. Däremot finns en oro att lektionsinnehållet inte alltid möter kunskapskraven för grundskolan. Vår förhoppning är att artikeln kan inspirera och bidra till andra skolors utveckling av samverkan mellan de två skolformerna. Det har varit svårt att finna fördjupade studier på området och det vore önskvärt om samarbete mellan de två skolformerna kunde belysas ur ett inkluderingsperspektiv.

Marie Ellström-Westerlund är specialpedagog och förstelärare årskurs 1-6 på Lejonströmsskolans grundsärskola i Skellefteå kommun. E-post: marie.ellstromwesterlund@skelleftea.se

Ida Wiik är grundskollärare och förstelärare i årskurs f-3 på Lejonströmsskolan i Skellefteå kommun. E-post: ida.wiik@skelleftea.se

Denna artikel har den 24 april 2020 accepterats för publicering i Skolportens numrerade artikelserie för utvecklingsarbete i skolan. Artikeln har granskats av en forskare som ingår i Skolportens granskargrupp.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens artikelserie Leda & Lära:
www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuella Författaranvisningar & Skrivregler:
www.skolporten.se/forskning/skolutveckling/skolportens-utvecklingsartiklar/

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

INNEHÅLL

INLEDNING	7
Hur Lejonströmsskolan växte fram	7
Lejonströmsskolan idag.....	8
BAKGRUND	9
Styrdokument och forskning	9
Syfte och frågeställning.....	10
METOD OCH GENOMFÖRANDE	11
RESULTAT	13
Organisation av samarbetet	13
Vinster	14
Utmaningar	15
DISKUSSION	17
SLUTSATS	19
REFERENSLISTA	21
BILAGA	23

INLEDNING

I **INLEDNINGEN BESKRIVER** vi hur Lejonströmsskolan växte fram, vilka strukturförändringar som genomfördes samt hur man planerade skolan utifrån den

verksamhetsidé som pedagogerna hade arbetat fram. Vidare beskriver vi hur skolan var organiserad vid undersökningstillfället vårterminen –19.

HUR LEJONSTRÖMSSKOLAN VÄXTE FRAM

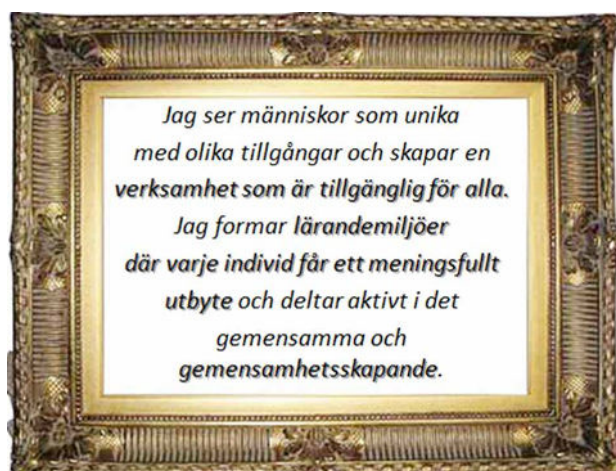
UNDER LÄSÅRET 12/13 tog politiker i Skellefteå kommun beslut att dåvarande Kaplanskolan, en gymnasieskola, skulle renoveras och omorganiseras till en grundskola, Lejonströmsskolan. Lejonströmsskolan är idag en f-9 skola och omfattar grundskola, kommunens enda centrala grundsärskola samt hörselverksamhet. Ombyggnationen innebar en strukturförändring och tre grundskolor i Lejonströms upptagningsområde skulle slås samman till en f-9 skola. Redan höstterminen 2013 började bygget planeras och en referensgrupp utsågs. I gruppen ingick rektorer, byggansvariga, fackliga företrädare samt pedagoger från de skolor som skulle slås samman. Denna grupp hade goda möjligheter att föra fram personalens önskemål, till exempel hur klassrummen skulle placeras och planeras för att möta den pedagogiska verksamhet man hade en vision att skapa. Det fanns starka önskemål om att grundskola och grundsärskola skulle finnas i nära anslutning till varandra. Detta har resulterat i att de något mindre klassrummen, tänkta för grundsärskolan, finns utspridda över hela skolan. Denna medvetna placering ger förutsättningar för planerade samt spontana möten mellan pedagoger och elever i de båda skolformerna.

Arbetet med att planera hur Kaplanskolan, vilken senare skulle bli Lejonströmsskolan pågick ända fram till första inflyttning, höstterminen 2016.

De fem blivande rektorerna beslutade att en av nya skolans hörnstenar skulle vara inkludering. Under hela planeringsstadiet arbetade man med att skapa förutsättningar att utveckla denna hörnsten. Det kommande kollegiet fick lyssna på föreläsningar, delta i workshops, läsa litteratur samt ingå i flertalet diskussionsgrupper. Vid samma tidpunkt som den nya skolan

startade blev det klart att Skellefteå kommun, Lejonströms upptagningsområde, skulle gå med i Forsknings och Utbildningsprogrammet, FoU-programmet, Inkluderande lärmiljöer. Detta för att ge förutsättningar att skapa en gemensam kultur rörande synen på inkludering och tillgänglighet på blivande Lejonströmsskolan. En grupp med förstelärare tillsattes för att tillsammans med rektorerna leda arbetet med att utveckla skolans inkluderande lärmiljöer.

Under läsåret 14/15 arbetade alla pedagoger och ledare i hela upptagningsområdet, i ett 1–16 års perspektiv, med att ta fram en verksamhetsidé (fig A). Denna verksamhetsidé har varit ett levande dokument under hela arbetet med inkluderande lärmiljöer.

Höstterminen 2016 påbörjades inflyttning på nya Lejonströmsskolan. Alla lokaler var inte färdigrenoverade samtidigt, därför skedde inflyttningen i etapper. Vårterminen 2018 var samtliga verksamheter igång.

LEJONSTRÖMSSKOLAN IDAG

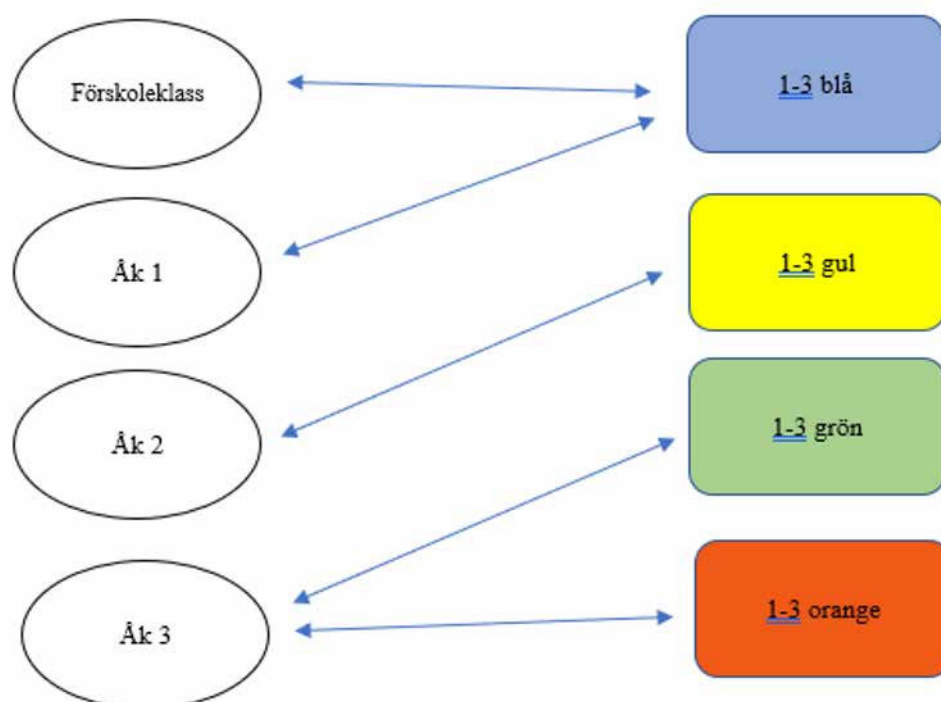
VID STUDIENS GENOMFÖRANDE går cirka 750 elever på Lejonströmsskolan, f-9. Av dessa elever är cirka 60 mottagna i central grundskola. För att vara mottagen i grundskola krävs att eleven har en intellektuell funktionsnedsättning. Vårdnadshavare gör, inför skolstart alternativt under utbildningens gång, ett aktivt val om barnet ska få sin utbildning på kommunens enda centrala grundskola, det vill säga Lejonströmsskolan eller vara individintegrerad i sin hemskola. I denna artikel vill vi belysa samarbetet mellan grundskola och grundskola i årskurs f-3 på Lejonströmsskolan och därför beskrivs bara den delen av organisationen.

I årskurs f-3 går cirka 190 elever. Grundskolans årskurs 1-3 är organiserad i två paralleller, med en grundskollärare som är ansvarig för respektive klass. Förskoleklassen har en mer flexibel indelning med en förskollärare och en grundskollärare som ansvariga pedagoger. Till varje klass finns en fritidspedagog kopplad. I grundskolans årskurs 1-3 går cirka 20 elever. De är organiserade i fyra grupper med cirka 5 elever i varje grupp. En speciallärare är ansvarig för varje grupp, där även assistenter och/eller fritidspedagoger arbetar. Varje grupp från grundskolan har en eller två samarbetsklasser i grundskolan. I vilken utsträckning de olika klasserna samarbetar varierar, och i denna artikel ska vi beskriva hur några av dessa samarbeten är organiserade.

I och med den organisation som finns på Lejonströmsskolan vt-19 menar man att det finns goda förutsättningar till samarbete mellan skolformerna. Lejonströmsskolan har valt att arbeta för en inkluderande lärmiljö, där alla elever på skolan ska inkluderas i verksamheten.

Grundskola och grundskola delar studiehall, matsal, skolgård och i viss mån även fritidslokaler samt kapprum. Personal från alla verksamheter delar arbetsrum och personalrum. Detta har bidragit till naturliga möten i vardagen och att man närmat sig varandra socialt och pedagogiskt. Detta påverkar i sin tur elevgruppernas relationer i en positiv riktning. Det nya sättet att samarbeta påverkar pedagogernas pedagogiska tankar och planer inför framtiden och hur man sedan valde att organisera sig.

Under deltagandet i FoU-programmet Inkluderande lärmiljöer har samarbetet mellan skolformerna utvecklats och i denna artikel beskriver vi hur samarbetet såg ut vid undersökningstillfället, vt-19.

BAKGRUND

I BAKGRUNDEN BELYSER vi de styrdokument som ligger till grund för grundskolan och grundsärskolans verksamheter och vad de säger om inkluderande lär-

miljöer samt begreppet inkludering. Vidare lyfter vi vad några svenska forskare har skrivit kring inkluderande lärmiljöer.

STYRDOKUMENT OCH FORSKNING

VARJE ELEV SKA under sin skolgång möta höga förväntningar. Detta ska i sin tur bidra till lärande och utveckling så långt det är möjligt. I våra styrdokument är detta tydligt. Bland annat står det i den svenska skollagen 1 kap. 4§ från 2010 om utbildningens syfte:

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. (SFS 2010:800 1 kap. 4§)

I andra kapitlet i Lgr11, under rubriken Normer och värden, påpekas vikten av att skolan aktivt och medvetet arbetar med vårt samhälles gemensamma värderingar, och att dessa värderingar får komma till uttryck i vardagliga handlingar. På sidan 12 står det att alla som arbetar i skolan ska medverka till att utveckla elevernas känsla av samhörighet, solidaritet och ansvar och att det gäller även utanför min närmaste grupp. Man ska även visa respekt för den enskilda individen och alltid utgå ifrån ett demokratiskt förhållningssätt. Alla i skolan är skyldiga att bidra till att verksamheten präglas av solidaritet och motverkar diskriminering

av individer eller grupper. Detsamma står att läsa i grundsärskolans läroplan (Lsär11 2018) på sidan 10.

Detta, menar vi, visar att skolans övergripande syfte är att skapa lärande och utveckling så långt det är möjligt. Däremot används inte begreppet inkludering någonstans i våra nationella styrdokument. Betyder det då att vi inte ska arbeta med inkluderande lärmiljöer? Mot bakgrund av ovanstående menar vi att skolan inte bara har en möjlighet, utan även en skyldighet att arbeta för en inkluderande lärmiljö, där eleverna får möta olikheter och därmed får möjlighet att utveckla förståelse för att alla människor är olika. Skolans uppdrag är att fostra goda samhällsmedborgare (Lgr11 2018) och vi anser att vi genom att arbeta för en inkluderande lärmiljö skapar förutsättningar för detta.

Denna tolkning stöds också av Persson och Persson (2012). De skriver:

Människor är olika och det är inte skolans uppgift att göra våld på denna olikhet. Snarare handlar det om att med ett professionellt handlag ge alla elever stimulans och uppmuntran, där målet är meningsfullt deltagande i det gemensamma och gemenskapsskapande. Inkludering är alltså inte i första hand en fråga om fysisk placering, utan ytterst om våra intentioner om ett bättre samhälle. (Persson och Persson 2012 sid 19)

Detta går att tolka som att inkluderande lärmiljöer leder till ett bättre samhälle. Visst kan det, som Pers-

son och Persson också skriver, låta utopiskt, men skolans övergripande syfte är att bidra till att skapa ett samhälle där alla medborgare är delaktiga och ser alla människors lika rätt och värde (Lgr11 2018), det vill säga ett inkluderande samhälle.

Persson och Persson (2016) uttrycker en farhåga med de senaste årens utbildningspolitik. När larmrapporter om den svenska skolans bristande kvalitet kommer innebär det att skolan blir alltför inriktad på att förbättra kunskaper inom mätbara områden, såsom matematik, naturvetenskap och läsförståelse. Enligt Persson och Persson kan det få stora konsekvenser för hur samhällsmedborgare fostras till kreativa, ansvarstagande och demokratiska medborgare när områden som humaniora och samhällskunskap nedprioriteras. På sidan 40 står det:

Grundidén bakom den sammanhållna eller inkluderande skolan är att vi lär av varandra och på så sätt ges möjlighet att bygga upp ett socialt kapital. Men viktigast av allt att poängtera är alltså att den inkluderande miljön inte är fysisk utan, om man så vill, en social eller mental företeelse. Att vara tillsammans med likar ger trygghet, att vara tillsammans med dom som inte är lika oss är något vi får lära oss. Men utan den erfarenheten kan vi inte bli trygga eftersom vi ständigt kommer att möta olikheter. (Persson och Persson 2016, sid 40)

Vi menar att det säger mycket om vikten av en inkluderande lärmiljö och också hur den bör vara utformad. Det räcker inte med att vistas i samma rum, det behövs också en social inkludering. Göransson och Nilholm (2013) gör ett försök att definiera inkluderande lärmiljöer och menar då att inkluderande lärmiljöer präglas av en gemenskap, att man ser olikheter som en tillgång och demokratiska processer. De menar också att elever i en inkluderande skola bör vara delaktiga, både i kunskapstillägnet, men även i sociala situationer, i den mån de själva vill. Denna definition stämmer överens med vårt synsätt, men vi vill samtidigt poängtera det Kotte (2017) lyfter fram; att det finns många olika sätt att definiera inkluderingsbegreppet. Hon menar att det är viktigt att ha en gemensam förståelse för begreppet eftersom det kan tolkas olika beroende på lärarkategoriens bakgrund, erfarenhet och intresseområde samt vilka styrdokument man har att förhålla sig till. Även i slutrapporten från FoU-programmet Inkluderande lärmiljöer (2019) tas det upp att en stor del av det gemensamma arbetet har handlat om att hitta en gemensam syn på vad som menas med inkluderande lärmiljöer. Detta tyder på att det är svårt att hitta en gemensam definition, men att det är en viktig process som måste få ta tid och därefter skapas en samsyn kring.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

SYFTET MED ARTIKELN är att beskriva samarbetet mellan grundsärskola och grundskola i yngre åldrar, det vill säga förskoleklass till årskurs 3 på Lejonströmsskolan. Vi vill sprida erfarenheter och lärdomar till kollegor som arbetar inom grundsärskola, grundskola eller personer som av annan anledning är intresserade hur man kan organisera samarbetet mellan skolformer. Vi vill fokusera på hur ett inkluderande arbetssätt gynnar elever i bägge skolformerna, men kommer också att ta upp vilka utmaningar eleverna kan möta.

Våra frågeställningar är följande:

1. Hur organiseras samarbetet mellan grundsärskola och grundskola på lågstadiet på Lejonströmsskolan?

2. Vilka vinster och utmaningar uppfattar pedagoger på lågstadiet på Lejonströmsskolan att eleverna möter i samarbetet mellan grundsärskola och grundskola?

METOD OCH GENOMFÖRANDE

FÖR ATT UPPNÅ studiens syfte valde vi kvalitativ, halvstrukturerad intervjumetod, och intervjuade fyra av de kollegor som idag arbetar med samarbete mellan de båda skolformerna på Lejonströmsskolan. Syftet med att intervju kollegor var att få en djupare förståelse för hur samarbetet organiseras mellan skolformerna samt ta reda på hur pedagogerna upplever att eleverna påverkas.

Urvalet har skett utifrån det som Bryman (2011) och Trost (2010) benämner som ett målinriktat urval. Valet av intervjupersoner har skett utifrån studiens syfte att ta reda på hur samarbetet mellan skolformerna organiseras samt vilka pedagogiska vinster och utmaningar pedagogerna tycker att eleverna möter. Vi intervjuade två speciallärare och två grundskollärare som är involverade i ett samarbete mellan de båda skolformerna. Samtliga pedagoger arbetar på Lejonströmsskolan i Skellefteå. Urvalet gjordes bland ett tiotal pedagoger. Anledningen till att vi valde dessa fyra personer är att de kunde bidra med erfarenheter som ansågs värdefulla för vår artikel, då dessa fyra hade längst erfarenhet av ett samarbete mellan skolformerna. Hade vi haft mer tid hade vi intervjuat fler kollegor, vilket hade gjort att vi fått mer material att analysera.

Vi har ett relativt litet antal respondenter, vilket möjliggjorde för oss att använda kvalitativ intervju (Sohlberg & Sohlberg 2009) som metod. Vi valde den metoden eftersom vi vill ta reda på hur pedagogerna uppfattar att eleverna gynnas av ett samarbete. En intervju gav oss möjlighet att ställa förståelsefördjupande följdfrågor för att få så uttömmande svar som möjligt.

Vi utgick från tre nyckelfrågor i vår intervju (bilaga 1). Respondenterna fick tillgång till frågorna i förhand, detta för att kunna förbereda sig inför intervjutillfället. De två författarna av artikeln intervjuade två pedagoger var. Vi valde att genomföra intervjuerna en och en. Vi ville undvika det som Trost (2010) benämner som social styrning, vilket innebär att den

enskilde blir styrd av annan person. Intervjuerna genomfördes under april och maj och tog cirka 30 minuter per pedagog. För att kunna återvända till svaren valde vi att spela in intervjuerna. Detta innebar att båda skribenterna kunde ta del av insamlat material. Analysen gjordes först enskilt, detta för att skapa sig en egen uppfattning och undvika att bli styrd av någon annans tankar. Därefter lyssnade vi på intervjuerna tillsammans och tog del av varandras tolkningar. Däremot är vi medvetna om att tolkningarna av intervju svaren kan påverkas av våra egna erfarenheter och förkunskaper, då vi båda är involverade i samarbeten mellan skolformerna. Vi är också kollegor med respondenterna och har suttit på gemensam kompetensutvecklings- och planeringsmöten där såväl teoretiska som praktiska aspekter på inkludering har diskuterats. Detta har troligtvis påverkat våra tolkningar, men vi vill samtidigt påpeka att vi vid ett flertal tillfällen har ifrågasatt våra egna tolkningar och därför återvänt till det insamlade materialet för att bekräfta att det är respondentens åsikt och inte vår egen.

Vid analysen har vi utifrån det insamlade materialet letat mönster och sorterat fram olika teman och utifrån dessa dragit slutsatser (Björndal 2018). Materialet grupperades i tre teman med underteman. Dessa tre teman var organisation av samarbetet, vinster och utmaningar. Utifrån dessa teman analyserar vi hur samarbetet mellan skolformerna organiseras samt vilka vinster respektive utmaningar pedagogerna upplever att eleverna möter.

Vi valde ett litet antal respondenter, vilket innebar att materialet blev begränsat. Därmed kan vi inte dra några generella slutsatser av denna undersökning. Undersökningen visar däremot på hur samarbetet mellan skolformerna i årskurs f-3 på just den här skolan organiseras samt hur pedagogerna tycker att det påverkar eleverna. Vi anser att vi har tillräckligt stort material för att svaren ska spegla just den här verksamheten.

RESULTAT

NEDAN KOMMER VI att redovisa resultatet av studiens intervjuer. Vi har valt att redovisa svaren under tre

rubriker som knyter an till våra frågeställningar; organisation av samarbetet, vinster samt utmaningar.

ORGANISATION AV SAMARBETET

DJUPINTERVJUERNAS MED DE utvalda pedagogerna visar variationer på hur samarbetet mellan skolformerna organiseras på lågstadiet på Lejonströmsskolan. Detta beroende på elevers ålder, hur länge samarbetet varat, vilka pedagoger som är involverade och vilka resurser som finns tillgängliga. Generellt kan vi dock se att alla inblandade grupper har gemensamma lektioner minst en gång i veckan, och då är det idrott som står på schemat. I intervjuerna framkommer att grundsärskolan deltar i grundskolans idrott, och idrottsläraren eller klassläraren i grundskolan ansvarar för planeringen. Pedagoger i grundsärskolan beskriver att deras ansvar ofta blir att anpassa lektionen utifrån elevens behov. Pedagog G uttrycker: ”Det är idrottsläraren som planerar men i samråd med mig så går vi igenom vad vi ska göra. Sen funderar vi tillsammans hur vi ska göra för att det ska fungera för alla elever”. Några klasser har också gemensamma lektioner i musik och bild. Här är det också grundsärskolan som deltar på grundskolans musik- respektive bildlektioner. Under intervjuerna uttrycktes önskemål från flera pedagoger att ändra på detta och att lärarna i grundsärskolan också kan ansvara för planeringen av gemensamma lektioner. Pedagog B uttrycker: ”Jag vill att man delar på planeringen mer, att alla i arbetslaget delar på ansvaret.”

Flertalet klasser på lågstadiet har gemensam lunchtid och sitter tillsammans i matsalen. Två av de intervjuade pedagogerna hade inte gemensam lunch med sin samarbetsklass vid intervjutillfället. Dessa två pedagoger uttryckte starka önskemål om att i framtiden få ha gemensam lunch. Vid intervjutillfället var det inte möjligt, av schematekniska skäl. Samtliga pedagoger uttrycker att de har försökt lägga gemensamma raster vid så många tillfällen som möjligt under en skoldag, detta för att skapa sociala relationer mellan elever i de olika skolformerna.

Övriga aktiviteter som intervjupersonerna nämner är gemensamt Röris, fadderverksamhet, friluftsdagar, museibesök, teaterbesök och liknande aktiviteter. Utöver detta beskriver pedagoger samarbeten som är på individnivå. Det kan gälla grundskoleelever som deltar när grundsärskolan har munmotorik eller deltar på grundsärskolans idrott. Det finns elever från grundsärskolan som deltar i grundskolans läsgrupper eller på enstaka lektioner med grundskolan. Detta uttrycker samtliga pedagoger är något som verksamheten behöver utveckla. Pedagog F uttrycker: ”Vi behöver få grotta ner oss i det här. Hur ska vi få det här att bli ett kontinuerligt samarbete som fungerar för alla?”

ALLA INTERVJUPERSONER NÄMNER goda förebilder som en viktig faktor i samarbetet mellan grundsärskola och grundskola. Man menar att detta påverkar elevens kunskapsutveckling och motivation positivt då man ser vad andra kamrater gör. Ytterligare en positiv effekt, som några lyfter i intervjun, är att elever i större utsträckning utmanas och på så sätt når ökad kunskapsutveckling. Pedagog F beskriver hur en elev från grundsärskolan deltagit i grundskolans lektioner. Eleven har genom goda förebilder och trygga relationer gått från att vara i behov av assistent samt kommunikationshjälpmedel till att numera delta själv och prata utan kommunikationshjälpmedel. Denna elevs närvaro har i sin tur visat för elever i grundskolan att det är okej med olikheter. Pedagog F menar alltså att man både får förebilder, men samtidigt kan vara en förebild själv. Hon säger: "Ibland får man hjälp och ibland hjälper man en kamrat".

Pedagog G uttrycker en stor vinst med att äta lunch tillsammans. För grundsärskolans elever är det bra med goda förebilder och en mer utvecklad dialog mellan kamrater. För grundskolans elever upplever de intervjuade personerna att matsituationen blir lugnare då grundsärskolan deltar med många pedagoger. Pedagog G säger: "Det är jättemånga som behöver stöd i matsituationen, det gäller alla oavsett skolform. Det gäller både socialt och med praktiska saker."

Alla intervjuade pedagoger nämner att se allas lika värde och samhällets mångfald som en vinst. Pedagog E är övertygad om att hennes elever har fått en ökad förståelse för andra och att de har växt som medmänniskor. Hon säger: "Mina elever har lärt sig oerhört mycket...att vara medmänniska. Man gör saker utan att tänka. Det blir naturligt." Hon anser att de tidigare, när de inte samarbetade med grundsärskolan, inte haft samma empatiska förmåga och förståelse för kamraters situation.

Pedagog B lyfter respekt för olikheter som en vinst, både för grundskolans och grundsärskolans elever. Hon menar att vi som pedagoger har ett stort ansvar. Hon säger: "Vi måste börja med barnen, annars kommer vi aldrig att kunna förändra samhället. Vi har värsta chansen!"

Pedagogerna G, F och B menar att det kan vara en vinst att ta tillvara på varandras kompetens. De menar att det finns en bred kompetens i kollegiet, men att man inte alltid tar tillvara på den kunskap

och kompetens som finns. Samtliga menar att det är viktigt att detta sker för att det ska bli en vinst både på grupp- och individnivå. Pedagog G lyfter de skillnader i kompetens som hon uppfattar; att grundsärskolans pedagoger är mer kompetenta inom NPF, till exempel hur man kan möta specifika behov och utforma anpassningar, medan pedagogerna i grundskolan har bredare teoretisk ämneskunskap, till exempel inom läs- och skrivinläring och matematik. Hon menar att de båda personalgrupperna är viktiga för varandra och att detta i sin tur leder till utveckling för eleverna, både kunskapsmässigt och socialt, och på grupp- och individnivå.

Pedagog E och F anser att en stor vinst med samverkan mellan skolformer är ökad vuxennärvaro och att detta är en stor vinst för elever i grundskolan. Pedagogerna upplever att de i sitt vardagsarbete på skolan inte räcker till för de elever som av olika anledningar behöver vuxenstöd/närvaro. Samverkan mellan skolformerna skapar möjligheter till närmare kontakt mellan pedagoger och elever och kan ge förutsättningar till att skapa mindre grupper vid behov. Pedagog G upplever matsituationen som ett bra exempel på när vuxentätheten ökar då elever från båda skolformerna äter tillsammans. Man kan som vuxen vara ett viktigt stöd mellan elever då man ofta planerar vad man ska göra under rasten som sker direkt efter lunchens slut. Samma sak gäller vid omklädning och dusch före och efter idrotten. När grundsärskolan är med ökar vuxennärvaron i omklädningsrummen, vilket är bra för alla elever.

SAMTLIGA INTERVJUADE PEDAGOGER menar att det inte finns några utmaningar för eleverna, så länge pedagogerna anpassar efter elevernas behov. ”Vi ska inte inkludera för inkluderingens skull. Vi ska inkludera för elevernas skull” säger pedagog B. De intervjuade pedagogerna menar att vissa sammanhang, relationer och miljöer kan vara svåra för en del elever, men så länge de vuxna anpassar verksamheten efter enskilda elevers behov kommer eleverna inte att möta några utmaningar. De menar att vi alltid måste ha ett elevfokus, både när vi planerar och genomför aktiviteter. Pedagog E säger: ”Kommer inte på några nackdelar för eleverna. Inte så länge vi pedagoger har elevfokus.”

De intervjuade menar alltså att eleverna inte möter några utmaningar i detta samarbete, men samtidigt påpekar de att pedagogerna kan stöta på utmaningar. Pedagog E menar att det finns risk att vi ”anpassar

bort” kunskapsutmaningar för eleverna i grundskolan. ”Eleverna kan möta för låg nivå. Vi måste ha elevfokus. Får inte tappa vad grundskolans elever ska träna på. Vad är syftet med lektionen? Men det är ju inte elevens problem. Det är pedagogernas ansvar.” Pedagog E menar också att pedagogerna måste bli bättre på att kommunicera och diskutera innehållet i lektionerna, för att kunna planera och genomföra så bra lektioner som möjligt, där innehållet passar alla elever. Hon menar att när vi gör det kan det bli vinster för eleverna i båda skolformerna. Grundskolans elever kan möta positiva utmaningar, medan grundskolans elever alltid kan känna sig trygga i att de klarar uppgifterna eller kan få hjälp med det som är svårt.

Samtliga pedagoger har tagit upp tid som en utmaning. De menar att pedagogerna behöver tid för att planera och diskutera innehållet i lektionerna, men också mer gemensam lektionstid.

DISKUSSION

NÄR VI STARTADE arbetet med vår artikel vårterminen -19 möttes vi av nyfikenhet och entusiasm hos våra kollegor i f-3 på Lejonströmsskolan. Man ville berätta om sitt arbete och samarbetet mellan de båda skolorna. Pedagogerna visade stolthet kring det arbete man gör, men var också intresserade av att berätta om tankar kring hur samarbetet skulle kunna utvecklas. Vi upplever att deltagandet i FoU-programmet starkt bidragit till våra kollegors entusiasm och engagemang. Vi har under programmets tre år haft möjlighet till regelbundna pedagogiska diskussioner och kompetensutveckling inom inkluderande lärmiljöer.

Djupintervjuerna med de utvalda pedagogerna visar variationer på hur samarbetet mellan skolorna organiseras på lågstadiet på Lejonströmsskolan. Detta beroende på elevers ålder, hur länge samarbetet varat, vilka pedagoger som är involverade och vilka resurser som finns tillgängliga. Att det ska ske ett samarbete är inte en fråga, det är en självklarhet. Däremot visar studien att variationer förekommer och att vi aldrig får glömma enskilda elevers behov och förutsättningar. Samarbete mellan skolorna "sitter i väggarna" på Lejonströmsskolan, vilket inte är vår erfarenhet att det gjorde tidigare, innan Lejonströmsskolan fanns. Då var samarbetet knutet till enskilda pedagogers intresse och idé om att det skulle vara pedagogiskt framgångsrikt och därmed också bidra till ökad delaktighet och måluppfyllelse. Vidare kan vi konstatera att de grundskoleklasser som inte har en samsarbetsklass i sarskolan under till exempel ett läsår, saknar detta och de vinner det medför. Det är viktigt att elever i grundskolans inte blir någon "allmän egendom" som alla har rätt till. Vi får ständigt påminna oss om vad som är syftet och om de beslut vi fattar är det bästa för den enskilda eleven och gruppen. Detta gäller såväl pedagoger som ledningsfunktioner.

Under intervjuerna framkom att det oftast är grundskolläraren som ansvarar för planeringen av innehållet i de gemensamma lektionerna. Vi fann

samtidigt att det fanns en önskan hos pedagoger på grundskolan att delta ännu mer i planeringen. Däremot uttrycker pedagoger i grundskolan att det är viktigt att de kunskapskrav som läroplanen ställer följs. För att innehållet i en lektion ska kunna möta bägge läroplanernas kunskapskrav är tid till samplanering viktig. Det ger förutsättningar för samsyn och gemensam förståelsebakgrund. Tid är också något de intervjuade pedagogerna upplever som en bristvara. Vi menar att vi måste fundera på vårt uppdrag och förhålla oss till den tid vi har, och utifrån uppdraget planera den gemensamma tid vi får av våra rektorer. Det finns goda intentioner och en vilja till utveckling hos pedagogerna, men för att orka fortsätta arbetet och utvecklas ännu mer behöver vi ta små steg och ibland stanna upp och vara nöjd med det vi redan har gjort.

Att det finns en vilja till att utveckla samarbetet tror vi kan bero på de flertaliga vinster pedagogerna ser med samarbetet. Till exempel så nämner samtliga intervjuade goda förebilder som en vinst i samarbetet. Respondenterna lyfter att det är viktigt att få förebilder, men det poängterades också hur viktigt det kan vara att själv få vara en förebild. Känslan av att vara viktig för någon annan ska inte förringas. Vi upplever att många elever växer med den känslan och tar ett större ansvar. I detta samarbete blir det ibland så att grundskolans elever tar ett större ansvar när de vet att grundskolans elever ska delta. Det kan också vara tvärtom, alltså att grundskolans elever tar ett större ansvar då grundskolans elever finns i samma lokaler. Detta är viktigt att belysa då det oftast tas för givet att grundskolans elever är de som agerar förebilder för grundskolans elever.

Vi menar att eleverna på Lejonströmsskolan möter en miljö där de ges möjlighet att ta initiativ och interagera med kamrater, eftersom arbetet är organiserat för att alla elever ska utvecklas och uppleva delaktighet och gemenskap. Vi tror att i en grundskola som

inte har ett samarbete med grundskolan skulle risken för hög grad av vuxenstyrning vara större och därmed vara ett hinder för eleverna i att skapa relationer med kamrater i och mellan de båda skolformerna. En starkt bidragande orsak till att det ser ut så här är det långsiktiga utvecklingsarbetet som påbörjades redan innan skolformerna påbörjade sitt samarbete. Det har ökat medvetenheten hos all personal och är något som är en levande diskussion på Lejonströmsskolan. Våra reflektioner stämmer bra överens med vad Östlund (2012) skriver i sin avhandling:

Forskning har visat att elever med flera och omfattande funktionsnedsättningar ges mindre möjligheter att ta egna initiativ och att interagera med kamrater när de befinner sig i miljöer med hög grad av vuxenstyrning. (Östlund 2012, sid 221)

Det bekräftar våra tankar och vår praktik där vi tycker det är viktigt att elever från de båda skolformerna får mötas och ges möjlighet att interagera med varandra. Vi ser att det är viktigt att vuxna finns med och hjälper till om det behövs, men eleverna ska ges möjlighet att ta egna initiativ till sociala samspel.

I resultatet redovisar vi att pedagog B ser respekt för olikheter som en vinst i samarbetet mellan de båda skolformerna. Hon uttryckte att om vi tar chansen nu, och börjar med barnen, skulle vi mycket väl kunna förändra samhället till ett mer inkluderande

samhälle. Det ligger helt i linje med vad styrdokumentet säger (Lgr11 2018, Lsär11 2018) samt även vad Persson och Persson (2016) säger:

Att vara tillsammans med likar ger trygghet, att vara tillsammans med dom som inte är lika oss är något vi får lära oss. Men utan den erfarenheten kan vi inte bli trygga eftersom vi ständigt kommer att möta olikheter. (Persson och Persson 2016, sid 40)

Detta, menar vi, visar att Lejonströmsskolan är på helt rätt väg vad gäller arbetet med inkluderande lärmiljöer, där olikheter är normen och eleverna tidigt får lära sig att möta olikheter. Förhoppningsvis tar de med sig sina erfarenheter ut i livet och det samhälle vi tillsammans ska leva och verka i.

Det är dock viktigt att nämna att elevernas röster saknas i vår studie. Vi har valt att intervjua pedagoger, och inte eleverna själva, om vinster och utmaningar med samarbetet. Vi ansåg att det skulle bli svårt att likvärdigt ta del av elevernas röster från de båda skolformerna. Det kan vara svårt för elever i grundsärskolan att uttrycka sig på ett djupare plan och därmed kunna beskriva hur de upplever samarbetet mellan skolformerna. Vi hade kunnat intervjua elever i grundskolan, men hade då bara fått den ena elevgruppens upplevelser. Vår förhoppning är att en annan bredare studie lyfter elevernas röst då vi tycker att den är viktig ur ett inkluderingsperspektiv.

SLUTSATS

EFTER FOU-PROGRAMMETS SLUT finns en tydlig målsättning hos pedagoger och ledningsfunktioner att fortsätta arbetet med att utveckla Lejonströmsskolans inkluderande lärmiljö. En utmaning som verksamheten står inför är att fortsätta det samarbete som vuxit fram de senaste åren. En oro är dock att förutsättningarna för samarbete kan komma att ändras. Ett politiskt beslut innebär att elever från en annan skola flyttas till Lejonströmsskolan läsåret 20/21. Pedagoger uttrycker att ett ökat elevantal och lokalers begränsningar skulle kunna påverka samarbetet negativt, på grund av utrymmesskäl. Sammanslagningen skulle även kunna innebära att avståndet mellan elevers

hemklassrum ökar och att det påverkar naturliga möten mellan elever. Möten som är viktiga i en inkluderande lärmiljö. En oro finns att man återgår till att samarbete sker på enstaka pedagogers förutsättningar och initiativ och inte något som senaste året varit en självklarhet för samtliga klasser i f-3 på Lejonströmsskolan. Kanske är det nu som vi går in i en ny fas av utvecklandet av Inkluderande lärmiljöer? Att hålla fast vid de teoretiska kunskaper och pedagogers erfarenheter som vi fått under programmets tre år och förhålla oss till de förutsättningar som nu kommer att råda. Skolans värld är som allting annat föränderlig. Stå upp, stå ut och stå kvar!

REFERENSLISTA

- ★ Björndal, C. R. P. (2018). *Det värderande ögat*. Stockholm: Liber.
- ★ Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber.
- ★ Kotte, E. (2017). *Inkluderande undervisning - lärares uppfattningar om lektionsplanering och lektionsarbete utifrån ett elevinkluderande perspektiv*, Malmö: Malmö högskola.
- ★ Lgr11 (2018). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. Reviderad 2018*. Stockholm: Skolverket. Tillgänglig på internet: <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet>
- ★ Lsär11 (2018). *Läroplan för grundsärskolan 2011. Reviderad 2018*. Stockholm: Skolverket. Tillgänglig på internet: <https://www.skolverket.se/publikationsserier/styrdokument/2018/laroplan-for-grundsarskolan-reviderad-2018>
- ★ Nilholm, C. & Göransson, K. (2013). *Inkluderande undervisning - vad kan man lära sig av forskningen?*. Härnösand: Specialpedagogiska skolmyndigheten.
- ★ Persson, E. & Persson, B. (2012). *Inkludering och måluppfyllelse - att nå framgång med alla elever*. Stockholm: Liber.
- ★ Persson, E. & Persson, B. (2016). *Inkludering och socialt kapital*. Lund: Studentlitteratur.
- ★ SFS 2010:800. *Skollagen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- ★ Sohlberg, P. & Sohlberg, B.-M. (2009). *Kunskapens former. Vetenskapsteori och forskningsmetod*. Malmö: Liber.
- ★ Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- ★ Östlund, D. (2012). *Deltagandets kontextuella villkor: fem träningskoleklassers pedagogiska praktik*. Malmö: Malmö högskola.

BILAGA

BREV TILL RESPONDENTER

Hej!

Under cirka 2,5 år har vi tillsammans med er kollegor deltagit i Ifous treåriga program: **Inkluderande lärmiljöer**. Vi är nu framme vid sista halvåret och samtliga förstelärare på Lejonströms upptagningsområde har tackat ja till erbjudandet att skriva en utvecklingsartikel. Vi (Marie och Ida) kommer att beskriva samarbetet mellan grundskola och grundsärskola på Lejonström samt pedagogers uppfattning om vilka vinster och utmaningar elever möter.

Detta är anledningen till att vi önskar intervjua just dig! Deltagandet är självklart frivilligt och intervjun beräknas ta cirka 30 minuter. Intervjun kommer att ske i avskild lokal på skolan. Samtalet kommer att spelas in via ljudupptagning och behandlas konfidentiellt, vilket betyder att det kommer att avidentifieras, detta enligt god forskningsed. Materialet kommer att bearbetas och användas som underlag i vår utvecklingsartikel. Insamlad data kommer att kasseras efter bearbetning.

Intervjuns nyckelfrågor presenteras nedan. Detta för att du ska kunna förbereda dig inför vår träff.

Inledning

- ★ Studiens syfte och ev kommande publicering/presentation
- ★ Tidsåtgång
- ★ Transkription, ljudinspelning, konfidentiell intervju

- ★ Utbildning? Hur länge har du varit yrkesverksam som pedagog?
- ★ Har du tidigare arbetat aktivt med inkludering? Annan skola/ verksamhet?

Nyckelfråga 1: *Hur organiseras samarbetet mellan grundskola-grundsärskola?*

- ★ Kan du berätta hur samarbetet mellan skola/grundsärskola organiseras idag? I din närmaste verksamhet.
- ★ Vad anser du går att utveckla när det gäller samarbetet mellan skolformerna? Vilka utmaningar möter du i samarbetet?
- ★ Hur ser din dröm/vision ut gällande grundskola/grundsärskola?

Nyckelfråga 2: *Vilka pedagogiska vinster och utmaningar uppfattar du att eleverna möter?*

- ★ Beskriv vilka vinster och utmaningar du anser att elever möter i samarbetet mellan skolformerna?
- ★ Grupp/individnivå?

Ida Wiik och Marie Ellström Westerlund

SKOLPORTEN